

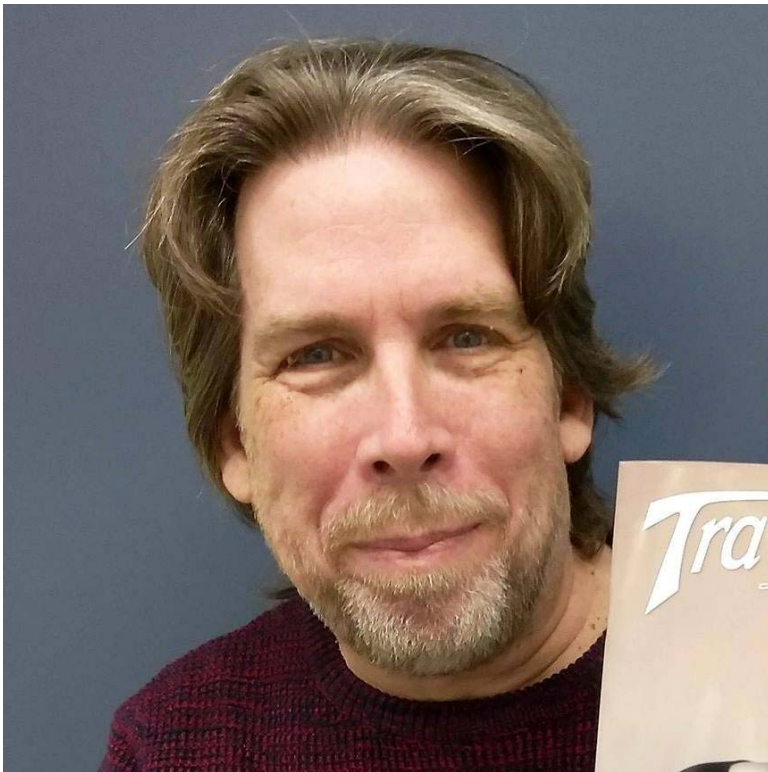
Tom Moore

Nagy Jakab – a tilinkó mestere

Fordította – Czeloth-Csetényi Gyula

Bevezető a magyar fordításhoz

Az alábbi cikk szerzője, **Tom Moore**, a Green Könyvtár Hang- és Képosztályának a vezetője a Floridai Nemzetközi Egyetemen. A szerző Harvard és Stanford Egyetemeken szerzett zenetörténész diplomát, valamint fuvolát tanult Sandra Miller irányításával. 2004-től 2007-ig a Rio de Janeiro-i Egyetem vendégprofesszora volt a zenei egyetemi képzésben és ezzel egyidőben a *Camerata Quantz* régizene együttes társigazgatója volt. Barokkzenei felvételei a *Lyrichord* és a *A Casa Discos Label*-nél jelentek meg. Zenei témájú cikkeket publikált angol, francia, olasz, spanyol, portugál és német nyelven, az Egyesült Államokban, Braziliában, Ausztráliában, Új-Zélandon és Izraelben, Olaszországban, Németországban, Spanyolországban és Franciaországban. A világ vezető fuvolásmagazinjaiban is publikált fuvolázással kapcsolatos, elsősorban történeti jellegű témákban – *Flute Focus* (Hollandia), *Falaut* (Olaszország), *Flutist Quarterly* (USA), *Flute Talk* (USA), *FQ Plus* (USA), *Flöte Aktuell* (Németország), *Pan* (Egyesült Királyság), *Traversieres* (Franciaország), *Flutation Australia* (Ausztrália), *Flute View* (USA) – 2020-ben pedig cikkei jelennek meg *Flauta y Music* (Andalúzia) és *Fluit* (Hollandia) folyóiratokban. Jelenleg a 19. századi, párizsi zeneszerzők témakörében kutat és publikál.

Jómagam az internet világában kerültem össze Tom Moore-al és azonnal felfigyeltem az általa kidolgozásra kerülő témákra, kutatási anyagokra, amelyek sokszor – gyakorló fuvoláról lévén szó – a fuvolázás történetéhez kapcsolódtak, és nem csak kuriózumok, de hiánypótlóak is voltak. Ami a Nagy Jakabbal kapcsolatos kutatást illeti abban a szerencsében részesültem, hogy néhány korabeli, magyar nyelvű cikket én fordítottam angolra – bár a szerző érthető módon inkább a fellelhető német nyelvű forrásokra támaszkodott. A kész anyagot olvasva nem lehet kétségünk afelől, hogy Nagy korának kiemelkedő hangszerjátékosa lehetett, olyan személyiség, aki méltán kaphat kiemelt figyelmet és helyet a magyar fúvóskultúra történetében. A forrásokat tanulmányozva nem csak egy délceg, grandiózus személyiség rajzolódik ki előttünk, hanem alakja kicsit olyan mintha

egy népmeséből lépne elénk – a ravasz és állhatatos székely, aki az 1848-49-es forradalom és szabadságharcot követő kényszerű börtönéveket arra használta, hogy tőkélyre vigye hangszertudását, amivel szabadulását követően egész Európa figyelmét, és elismerését magára vonta. Nagy Jakab hangszere nem a ma ismert felhangokat megszólaltató tilinkó lehetett – bár a források következetesen így említik – hanem egy furatokkal ellátott hangszer kellett legyen (talán egy átalakított tilinkó, vagy más népi furulya), hiszen a romantikus zene repertoárját is műsoron tartotta (a hegedűirodalom mellett Doppler Ferenc műveit is megszólaltatta), és a források alapján erősen valószínűsíthető, hogy a magyar hangszeres népzene élő gyakorlatát is beépítette koncertműsoraiba. A művész nevét a tilinkó címszó alatt a Pallas Enciklopédiában (1897) és a Révai Nagy Lexikonban is megtalálhatjuk (1925). Nagy Jakab példája jó jelzi, rengeteg még a feltárandó információ, ami a 19. század hazai fuvolás-fúvós kultúráját illeti, és joggal feltételezhetjük, hogy a teljes kép sokkal gazdagabb és színesebb, mint amit eddig hittünk.

Nagy Jakab – a tilinkó mestere

Nagy Jakab (németesen Jakob Nagy) a 19. századi közép-európai zene egyedülálló alakja volt és annak ellenére ért el nemzetközileg is jelentős karriert, hogy egy rendkívül egyszerű, népi hangszeren játszott, amelyet a kortársak „modern Orfeusz” ként írtak le. Rövid bejegyzést találhatunk róla az *Oesterreichisches Musiklexikon* online változatában, amelyben nincs megadva születési és halálozási dátuma sem, de megemlítik, hogy 1861. november 16-án és 17-én fellépett a *Theater an der Wien*-ben, mint „Zauberhirtenflöte” virtuóz. A bejegyzés nevének magyar formáját és helyesírását nem közli¹.

Valójában Nagy Jakab lenyűgöző, hosszú és sikeres élettörténetet, európai karriert tudhatott magáénak, amelyről a sajtóbeszámolók 1859-ben kezdődnek Pesten, majd fellépéseivel és utazásaival kapcsolatos adatok Oroszországban, Magyarországon (amely akkoriban a mai Romániát, és Szerbiát is magában foglalta), Ausztriában, Németországban, Olaszországban, Franciaországban, valamint Angliában folytatódnak egészen az 1883-as év végéig.

Tekintettel arra, hogy az 1848-as forradalom idején már katonai előjáró volt vélhetően néhány évvel 1830 előtt születhetett. A források általában úgy említik, mint Erdély szülöttjét (a német és angol adatok a *Siebenbürgen* kifejezést használják). Az egyik korai magyar beszámoló székelyként említi (németül *Szekler*), amely egy, a mai Románia területén élő magyar nyelvű etnikum, központja Târgu Mureș (magyarul: Marosvásárhely).

Nagy Jakab hírnevét jól jelzi, hogy életrajzot kapott a *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*-ban, egy hatvan kötetes referenciamunkában, amelyet Constant von Wurzbach szerkesztett, és amely információkkal szolgál az Osztrák-Magyar Monarchiában előforduló minden fontosabb tevékenységről. A lexikonsorozat 1856 és 1891 között jelent meg, ábécé sorrendben; mivel a Nagyot is tartalmazó kötet 1869-ben lett publikálva, a cikk csak zenei karrierjének első tíz évét mutatja be. A bejegyzésben ezt olvashatjuk:

Nagy, Jacob (zenész, született Magyarországon). Hangszere alapján megítélve – amely egy kicsi, bodzafából [*Sambucus nigra*] készült furulya, hat lyukkal, billentyűk nélkül, valójában nem más, mint egy magyar pásztorfurulya - úgy tűnik, hogy Nagy ifjúságát a magyar puszta töltötte, és mester nélkül, szabadidejében tanult meg mindent. Az újságok 1861-ben számoltak be első alkalommal erről a virtuózzal, aki képes volt ezt a kis csövet, amelyet tilinkónak hívnak, hangszerstátuszra emeli, és nem csak hihetetlen erejű hangokat tudott előidézni vele, hanem olvadó, lágy tónusra is képes volt, valamint legmeggyőzőbb módon utánozta a pacsirtát és a csalogány szerelmi panaszát is. 1861-ben érkezett Oroszországból Németországba, és a legnagyobb sikerrel koncertezett Bécsben, Pestben és más városokban is. Megszakítás nélkül turnézott, Berlinben 1868 tűnt fel, ahol virtuóz képességeiről a közönség is megbizonyosodhatott. A *Berliner Nachrichten*-ben olvashatjuk: a *Wallner Theater*-ben egy szokatlan koncert-virtuóz, Nagy Jacob úr tűnt fel a felvonások szünetében. A férfi három olyan hangszeren játszott, amelyek eddig ismeretlenek voltak Berlinben: Hunyadi ostor, euphonium, és pásztorfurulya. Az első hangszert nem, mint ostort használta, hanem annak fogantyúját fújta meg, ami nem ad túl kellemes hangot. A második hangszer, az eufónium, amely egyfajta rézfúvós hangszer. A harmadik műsorszám és a hangszer maga is kiérdemelte a jutalmat. A *Velencei karnevál* előadása művészi értéket képviselt.²

¹ http://musiklexikon.ac.at/ml/musik_N/Nagy_Jakob.xml). Ellenőrizve 2019. június 25.

² *Biographisches lexikon des kaiserthums Oesterreich, enthaltend ...*, Volume 20, (1869) 50-51.old.

Ahogy az alábbiakban látni fogjuk, ez viszonylag közeli az általunk talált időponthoz. Wurzbach-nak tisztában kellett lennie azzal, hogy 1859-ben és 1860-ban a magyar nyelvű sajtóban széles körű jelentések készültek Nagyról, bár különös, hogy elmulasztotta a pesti német nyelvű híreket megemlíteni. Hasznos, hogy megerősíti Nagy Jakab megszakitás nélkül turnéját. A Nagyról szóló legkorábbi beszámolók Pestről származnak, 1859 márciusából és áprilisából.

1859

A *Pesth-Ofner Localblatt und Landbote* beszámolója^[lásd a függelék].

Ez az egyszerű fuvola, amint a vidéki pásztorok idilli jelleggel használnak, és amely primitív állapotában nélkülözi a billentyűket és bármilyen más mechanikai kiegészítő segédletet, hamarosan koncerteszközzé válik. Tudniillik Nagy úr, aki Erdélyből érkezett hozzánk a virtuozitás olyan szintjére emelkedett, amely lehetővé teszi számára, hogy hamarosan koncerteken is láthassuk.³

Ez a hír megismétlődik a *Kaschau-Eperieser Kundschaftsblatt*⁴-ban 1859. március 30-án is.

Egy márciusi koncert beszámolóját olvashatjuk április első hetében. (Nemzeti Színház)

Tegnap előtt Nagy Jakab úr koncertet adott egy körülbelül 16-18cm hosszú, csak hat lyukkal ellátott pásztorfuvolán, amely leginkább egy bodzafából készült, mechanikai apparátus nélküli piccolo-ra hasonlított, elsőprő tapsot szerezve magának magasan képzett teljesítményével (bár játékát inkább a naturalizmus szempontjából kell megítélni). Önkéntelenül is Marsyas fabulájára emlékeztetett minket: miután Minerva eldobta fuvoláját, mert az, játék közben eltorzította arcát, a hangszer Marsyas találta meg. Hamarosan elérte azt a készséget, hogy Appolót versenyre merte kihívni. A Múzsákat hívta meg bírának. Először a fuvola hangjai bizonyultak erősebbnek Appoló lírájával szemben, és úgy tűnt Marsyas áll nyerésre, de amikor Appoló megfordította hangszerét Marsyas már nem tudta utánozni, így a bírák Apolló mellett döntöttek, aki megnyúzta Marsyast elvéve annak életét. Sok modern művész ábrázolta mind a versenyt, mind Marsyas megbüntetését. Mindezeknek nincs jelentősége a szóban forgó előadóval kapcsolatban, mivel ő korábban nem tűnt fel nálunk művészként, inkább szerényebb, mint naturista. M... .. r.⁵

Nagy részt vett egy jótékonyági koncerten is a Vakok Intézetében. (Nemzeti Színház)

Ezeket a termeket Virágvasárnapon jótékonyági célokra nyitották meg. Az itt tartott akadémia bevételeit a Vakok Intézetnek adományozták. A figyelemreméltó darabok mellett, amelyeket Madames Holsi-L és Hegedüs, valamint a zenekar és a Vakok Intézetének hallgatói adtak elő, kiemelkedett Nagy Jakab úr pásztor-fuvola előadása. Meglepő volt a jártasság, amit Nagy úr ezen az egyszerű hangszeren képes volt bemutatni. A fáradhatatlan és folyamatos törekvés gyümölcse ez, amelyet csak Euterpé hű tanítvány lehet képes.⁶

A magyar nyelven megjelent Színházi Napló a pesti *Vasárnapi Újság*-ban Nagy Jakab szokatlan virtuozítására (valószínűleg hangszerének köszönhetően) utal, és megemlíti április 1-jén, 3-án és 6-án tilinkón bemutatott előadásait (nincs szükség fordításra, vagy magyarázatra) is.⁷

³ Pesth-Ofner Localblatt und Landbote, Volume 10, 1859. március 27 (lapszámolás nélkül)

⁴ Kassaschau and Eperies – Kassa és Eperjes, ma Kosice és Presov, Szlovákia.

⁵ Mercur. Pest Ofner Kundschafts und Auctionsblatt, vol. 2, 1859. április 3, 106. old.

⁶ Mercur. Pest Ofner Kundschafts und Auctionsblatt, vol. 2, 1859. április 21, 126. old.

⁷ Vasárnapi Újság, Pest, 1859. április 10, p. 180. old.

A Színházi Napló a következő hetekben Nagy további előadásait említi. Április 8-án a szerző arról számol be, hogy Nagy egy nagyobb méretű fuvolán is játszott számottevő ügyességgel. Ez talán nem tilinkó volt, hanem a szokásos harántfuvola. További előadásokról számolnak be április 10-én és 14-én, és Nagy-ot továbbra is gyakran megemlítik a publikációkban május végéig. Hírneve olyan jelentős volt, hogy más, egykorú magyar források arról tájékoztatják az olvasókat, hogy Nagy nem az egyetlen ilyen virtuóz, hanem létezik egy pásztorfiú, név szerint Máté Sándor is, aki szintén játszott tilinkón nyilvánosság előtt.⁸

1860

Az 1860-as év több koncertet is hozott Nagy Jakabnak Magyarországon, de nem csak Pesten, hanem Nagyszebenben (ma Sibiu Romániában) és Győrben is.

[Nagyszeben]

Nagy Jakab úr, aki koncertet adott a Magyar Színházban Pesten most Nagyszebenben fog hangversenyt adni. A hangszer, amit Nagy használ, és amelyből képes a legvirtuózabb és legbehízelgőbb hangokat előcsalogatni nem más, mint egy pásztorfuvola, olyan, amelyet a román parasztság is árul a piacon néhány krajcáros áron.⁹

[Pest]

Nagy Jakab, a pásztor-fuvola neves virtuóza megérkezett hozzánk, hogy koncertet adjon különleges hangszerén.¹⁰

Az ősz második felében Nagy bizonyíthatóan hosszabb ideig Győrben tartózkodott, tevékenységéről a *Győr Közlöny* számos újságcikk számol be november és december folyamán. Az éppen 1860-ban alapított *Családi Kör* című újság – amely az Osztrák-Magyar Monarchia első női szerkesztésű lapja volt – szintén foglalkozik Nagy személyiségével.

1861

Amint az a fenti életrajzból kitűnik, Nagy valóban 1861-ben kezdte meg Magyarországon kívüli tevékenységét. Legkorábbi sajtómegjelenése egy 1861. szeptember 15-i cikk, amelyben arról számolnak be, hogy Sopronban (német nevén Oedenburg) lép fel, és ő „a juhász-fuvola vezető magyar virtuóza”, valamint a beszámoló szerint ő a helyi színház entr’actes-je (művész, aki a felvonások között szórakoztatja a közönséget).

Oedenburg Hírek

.....

A Magyar Színész Társulat repertoárja

Szombat, 7-e: *V. László és Ronow Ágnes*, Ludwig Dobsa tragédiája

Hétfő, 9-e: *Két huszár és egy bakancsos*, írta Karl Berseny

Kedd, 10-e: *A szerelmes pap*, opera és prédikáció, francia komédia Lauvenein és Clairville nyomán, Alois Csepreghi-től

Szerda 11-e: *A csizmadia, mint kísértet*, írta Jos Szigeti

Csütörtök 12-e: *Charlotte kapitány*, francia komédia Egressy-től

Péntek 13-a: *Házassági három parancs*, Szigligeti-től, zene Szerdahelyi

A felvonásszünetekben a pásztor-fuvola vezető magyar virtuóza, Nagy Jakob mutatkozott be, aki saját maga építette hangszerét, és amelyből kedves hangok

⁸ Nefelejts: szépirodalmi hölgydivatlap, Volume 1 (1859. május 8), 70. old.

⁹ Wiener Theater-Zeitung, vol. 54, 1860. feb. 21, 168. old.

¹⁰ Sonntags-Zeitung: illustriertes Volksblatt für Belehrung und Unterhaltung (Pest), 1860. szept. 2, 305. old.

válthatók ki. A találmányt már utánozták, és egy bizonyos Bek másutt is fellép vele.¹¹

Négy másik híradás arról számol be, hogy Nagy éppen visszatért oroszországi turnéjáról és nyugat-európai koncertkörútra indul.

A különleges virtuóz, Nagy Jakob, aki különlegesen finom hangokra képes pásztor-fuvoláján, amely bodzafából való, hat lyukkal, billentyűk nélkül, hihetetlen meglepetést váltott ki Oroszországban, és most koncertkörutat kezd Németországon, Franciaországon és Anglián keresztül.¹²

Egy új és eredeti virtuózt várnak Németországba, Nagy Jakob urat, aki Oroszországban lépett fel nagyon apró pásztor-fuvoláján mesteri játékkal mindenkit lenyűgözve. A fuvola nagyon kicsi, bodzafából készült hat lyukkal, billentyűk nélkül és művésze képes hihetetlenül lágy és hangos hangokat is előhúzni belőle; vélhetően senki más nem tudja olyan meggyőzően utánozni a csalogány és a pacsirta dalát. Nagy Jakob, aki áldottnak tűnik abban, hogy érdekessé tegye ezt a koncertfuvolát, koncertkörútra indul Németországba, Franciaországba és Angliába.¹³

Nagy végül 1861. november 16-án és 17-én debütált a birodalom fővárosában.

Nagy úr, a pásztor-fuvola virtuóza koncertet ad a Bécsi Színházban holnap és holnap után.¹⁴

Bécsi Színház

Nagy Jákob, a pásztor- varázs-fuvola első virtuózának koncertje.

Az előadás elején: “Fecske szállt be az ablakon”, magyar fantázia, “Katika Czárdás”, komponálta és előadja Nagy Jakáb. Az operett után: Adagio és Variáció a “Wie ich bin verwichen” témára, román pásztor-fuvolára komponálta és zongorakísérettel előadja Nagy Jakáb. Az utolsó darab után: “Carneval von Venedig” - H.W. Ernst-től, magyar pásztor-fuvolára (tilinkó), előadja kvintett kísérettel Nagy Jakáb.¹⁵

Ez az első alkalom, hogy Nagy repertoárját dokumentálták – három eredeti kompozíció, valamint egy kompozíció hangszerelése, amely eredetileg hegedűre és vonósnégyesre/zongorára készült, a *Carnaval de Venise: Variations Burlesques*, op. 18, Heinrich Wilhelm Ernst-től (1812-1885), a brno-i születésű, zsidó hegedűművésztől, aki Paganinni-t követően a vezető hegedűsök között jegyezték. (Az op.18-as kompozíciót mostanában vették lemezre és több, mint 15 perc terjedelmű). Másképp fogalmazva: habár Nagy pásztor-fuvolán játszott a repertoárja mégis tartalmazta a kor legnagyobb technikai kihívásait támasztó műveit. Nagy debütálásáról rövid beszámolók készültek Bécsben. Talán a december 1-én, a *Gesellschaft der Musikfreunde*-ban tartott előadás volt az, amely Hanslick-et egy terjedelmesebb beszámoló megírására sarkalta (lásd lejjebb).

¹¹ Harmonia. Wochenschrift für Wissenschaft u. Kunst, 1861. szeptember 15, 81-82.old.

¹² Warschauer Zeitung, 1861. szept. 21, lapszámozás nélkül; és Illustrierte Zeitung Volume 37, 1861. szept. 28, 227. old.

¹³ Temesvarer Zeitung, Volume 10, 1861. szept. 22, lapszámozás nélkül; azonos szöveg publikálva a Werschetzer Gebirgsbote, Volume 5, 1861. szept. 29, lapszámozás nélkül.

¹⁴ Fremden-Blatt, Vol. 15, 1861. november 15.

¹⁵ Fremden-Blatt, Vol. 15, 1861. november 16; Fremden-Blatt, Vol. 15, 1861. november 17.

A *Techniker-Gesangverein* zenei előadása és Nagy úr virtuóz pásztorfuvolya játéka nagy sikert aratott. Mesdames Couqui, Millerschek, Cassani, és Messrs. Frappart és Price táncelőadása hasonlóan sikeres volt.¹⁶

A pásztor-fuvola virtuóza, Nagy Jakab úr mindent bemutatott, amit egy ilyen egyszerű hangszeren lehetséges.¹⁷

[Nagy második bécsi előadása]

Nagy Jakob koncertje, aki a varázs-pásztorfuvola első virtuóza, ma, vasárnap, december 1-én, este 8 órakor a *Gesellschaft der Musikfreunde* koncerttermében.¹⁸

[Hanslick beszámolója]

„Magyar ruhába öltözött herkulesi termetű ember, villogó, résnyi szemekkel és hatalmas szakállal, kezében tartja koncerthangszerét, egy magyar pásztorfuvolát, amelyet ma is használnak a pásztorok a pusztán. A kis csövet úgy tartja, mint a 16. századi fuvolát vagy az ősi Schwegel-t, közvetlenül a szájához emeli. Hangja szerény és nyers természetű, amely hol szúrósan és bántóan csiripel, nélkülözve érzést és kifejezést. A mozgékony, amellyel koncertpásztorunk ezen a fán játszik inkább csodálkozást vált ki, mint tiszteletet. Aki hallja könnyen azt képzelheti egy örült pintyet hall. De a közönség reakciója kiszámíthatatlan – nevetés helyett, amire számíthatnánk nagy tapsot és „Éljen”-el kevert kiáltásokat kap, további előadásra szólítva fel őt. A zenei ízlés valóban gyakran teljesen eltér a megszokottól a Lajta [Ausztriát és Magyarországot elválasztó folyó] két oldalán. A pásztor, aki heti hat napot tölt egyedül bárányi társaságában a pusztán egy ilyen tilikó nyújtja a legfinomabb zenei szórakozást, de mi nem merünk az ő földjére menni, legfeljebb a "Kamlo-Kert" fogadóba, Pesten, ahol a cigányok csárdás zenéje hasonló osztatlan dicsőítésre számíthat. De mi, akik egyébként nem tudunk feszengetés nélkül találkozni a modern és nemes fuvola művelőivel, csak annyit mondhatunk a tilikó méltó misszionáriusának: "Etesd meg a bárányokat, etesd meg a juhokat!"¹⁹

És az év egy szarkasztikus megjegyzéssel zárul a bécsi újságban:

Nagy Jakab úrnak: Ön szerencsés, hogy varázs-pásztor-fuvola virtuóznak hívja magát, mert e középső szó nélkül velünk lett volna dolga. [aláírás:] Schikaneder és Mozart, a Bécsi Császári Színház nyugalmazott alkalmazottai.²⁰

1862

1862 elején Nagy még mindig Bécsben tartózkodott. 1862 és 1863 folyamán bizonyíthatóan a nagy Magyarország területén tevékenykedett, fellépett Pesten, Szegeden, Nagybecskerekén és Debrecenben. A szegedi (1862) és debreceni (1863) beszámolók mindegyike megemlíti, hogy Nagy egy könyv kiadását tervezi a tilikóról és annak zenéjéről.

¹⁶ Der" Vöslauer Maxl an seinen Schwager Hans-Jörgl in Gumpoldskirchen (Vienna), vol. 1, 1861. november 27, 11.old.

¹⁷ Hans Jörgel von Gumpoldskirchen: Volksschrift im Wiener Dialekte, 48. Heft, 1861, 12. old. [nem keltezett, de nyilvánvalóan a 48. heti kiadás 1862-ből, azaz novembere vége]

¹⁸ Fremden-Blatt, Vol. 15, 1861. december 1.

¹⁹ Süddeutsche Musik-Zeitung Volume 10, 1861. dec. 6, 200. old. ; ez szó szerint szerepel Hanslick könyvében - Geschichte des Concertwesens in Wien: Aus dem Concertsaal, Volume 2 (1870), 240. old.

²⁰ Telegraf – Illustrierte Familienblätter, Vol. 2, no. 48, 1861, 2313 hasáb

[Bécs]

(Jakob Nagy). A neves magyar pásztorfuvola virtuóz hamarosan abban a megtiszteltetésben részesül, hogy udvari koncertet adhat a legnemesebb Zsófia főhercegnő asszony előtt.²¹

[Pest]

National Theater.

1862, február 12, szerda: NAGY JAKAB úr, a tilinkó vezető művésze. Zenei előadás a színmű után.

“Egy nő, kinek elvei vannak” komédia két felvonásban. Szerző: Dobsa Lajos. [előadók és jegyárak] A Dosas mű első és második felvonása után, “Egy nő, kinek elvei vannak” (Eine Frau mit Grundsätzen), Nagy Jakab úr lépett fel és bemutatta hangszerén előrehaladását, amelyet csak az általa eddig használt zenékkal ért el. Az előadott népdalokat a legnagyobb taps fogadta.²²

Pesti Városi Színház,

1862, február 18

Herr Aug. Junkermann és vendégei

Der Sohn auf Reisen

Eredeti komédia két felvonásban S. Feldmann-tól.

[szereplők]

Wie denken Sie darüber?

Drámai jelenet egy felvonásban dallal R. Hahn-tól.

[szereplők]

Koncert: Herr NAGY JAKAB pásztorfuvolán. Kezdés este 7kor.²³

A következő hétfőn hallhatjuk Nagy Jakab urat, az ő hosszabb hangversenykörútja részeként. Már volt lehetőségünk hallani a bodzafa tilinkó varázslatos hangját, amely oly erős, hogy a nagyzenekarból is kihallatszik. A művész hamarosan egy útmutatást szándékozik megjelentetni hangszerére.²⁴

[Gr. Becskerek– Nagy Becskerek– Zrenjanin]

Lokál

Ma a helyi színházban koncertezik a magyar virtuóz, Nagy Jakab úr pásztorfuvolán, együttműködve helyi műkedvelőkkel. A rendkívüli siker, amelyet a művész dísztelen hangszerével (cső hat lyukkal, billentyűk nélkül egyszerűen, a zenét nyelvvel és levegővel megszólaltatva) Bécsben és nagyobb magyar városokban elért, alighanem hasonló támogatást talál a mi zenekedvelő közönségunktől is. – Holnap, vasárnap a második, utolsó koncert.²⁵

1863

[Debrecen]

Nagy Jakab, a híres tilinkó-muzsikus egy könyvet fog megjelentetni a csodasípjáról, a tilinkóról, amelyben feltárja titkait és széles körű információt nyújt e zene szerelmeseinek.²⁶

[Pest]

Nagy Jacob. A pásztorfuvola szólistája Pesten.²⁷

²¹ Die Wiener Elegante. Original-Modeblatt. Hrsg. von F. Kratochwill, Volume 21, 1862. jan. 1, 5. old.

²² Der Ungar: Pest-Ofner Localblatt, vol. 12, 1862. feb. 12, 140. old. és 1862. feb. 14, 140. old.

²³ Der Ungar: Pest-Ofner Localblatt, vol. 12, 1862. feb. 18, 160. old.

²⁴ Szegedi Híradó, Volume 4, 1862. ápr. 26, (lapszámolás nélkül).

²⁵ Gr. Becskereker Wochenblatt, Volume 12, May 24, 1862, p. 169. Great Becskerek – Nagy-Becskerek, volt Torontál fővárosa a Bega folyó partján, Temesvártól délnyugatra, 72km-re. Jelenleg Zrenjanin, Vojvodina tartományban, Szerbiában.

²⁶ Felvidék: Felső-magyarországi közlöny több egyesületek és ..., Volume 1, 1863. november 12, 122. old.

1864

Két év után, amelyben Nagy egyértelműen Magyarországon belül koncertezett, távolabbi területekre indult és feltűnt Ausztriában, Németországban, Csehországban, és még annyira délen is, mint Laibach (most Ljubljana, Szlovénia fővárosa).

[Krems an der Donau]

Színház

Nagy Jakob vendégszereplése két nagyon élvezetes estét adott nekünk, pásztorfuvolán játszott, virtuóz előadásával nagy szenzációt váltott ki. Megdöbbenő látni, hogy a művészet és egy ilyen egyszerű eszköz találkozása mire képes, és bárki, aki a saját szemével látta a kicsi, valószínűtlen hangszert, azt gondolja, hogy Nagy úr eredményeit egy olyan eszközön érte el, amely évszázadok óta csak egy gyermekjáték volt.

Ennek a hangszernek a hangja különleges, de nem esik messze a szokásos fuvola vagy piccolo hangjától, bár kerekesség és teltség tekintetében lényegesen elmarad azoktól, de minden bizonnyal nem olyan szűk hangzású, mint a piccolo. Nagy úr pásztorfuvola műsora:

„- *Leonhart Cavatina*-ja,

- Variációk a Velencei Karnevál témára,

- Variációk egy stíriai dalra és Kotiza-Szardas [Katica-csárdás?]

viharos tapsot váltott ki, így a koncertadónak minden egyes darab után sokszor meg kellett hajolnia. Bármely terület hangszeresei inspirációt meríthettek a kapott legjobb benyomásokból, hogy fáradhatatlan tanulmányok révén mennyit lehet elérni a zenei gyakorlással.²⁸

1865

[Marburg]

Az elmúlt két estén a színházban lépett fel Nagy Jakob úr Erdélyből, aki egy bizonyos pásztorfuvolán játszott és nagy tapsot kapott a közönségtől, noha a ház szerencsétlen módon csak mérsékeltent telt meg, ahogy az ilyenkor, a gyermekprogramokat követően lenni szokott. Nagy úr előadását az egyszerű pásztorhangszeren, amely egy billentyű nélküli síp, hat lyukkal, aligha lehetne felülmúlni. Technikája csodálatot váltott ki: ujjainak jártassága, a hangindítások változékonysága, a nyelv rugalmassága és a légzés használata által olyasmit produkált primitív hangszerén, amely csak komplikált hangszeren lehetséges.

Még ha a saját keze által készített eszköz nem versenyhet hang, gyengédség és ragyogás tekintetében a fuvolával az ő tökéletesített formájában, mégis Nagy úr olyan mozgékonyasággal és megértéssel kezelte hangszerét, hogy az, különösen a mély regiszterben igencsak helyettesíthetné a fuvolát a zenekarban.

Annak érdekében, hogy Nagy úr kifejlessze készségét ezen a hálátlan hangszeren sok éves tanulmányokat végzett, amely internálása során volt lehetséges, és művészhez méltó állhatatosság, amit mi az ő virtuozitásában találunk meg.

Az előadott számok közül a legvonzóbb a *Torquato Tasso*-ból való “Cavatina brillante” Donizetti-től, a “Variációk egy stíriai dalra” Müller-től, és a variációk Ernst “Carnival of Venice” témájára. A művész megmutatta fantáziáját és ízlését is, mint zeneszerző a két magyar népdallal kapcsolatban, amelyet kétszer is hallhattunk. Úgy találtuk, hogy “Fantázia egy Csárdásra” igen bájos és karakterisztikus darab.

Nagy úr lelkes tapsot kapott, amely többszöri meghajlásra szólította fel. Nem éppen a legkisebb nehézség, amelyen előadása során úrrá lett, a mi zenekarunkból alakult vonósnégyes kísérete jelentette, ami igazi macskazene volt. Nem könnyű elhinni, hogy a közönség és a színház zenei tanácsa könnyek nélkül bírt viselni ilyen erős próbatételt.

²⁷ Ferdinand Roeder's Theater-Kalender: auf d. Jahr 1863, vol. 6, 119.old.

²⁸ Kremser Wochenblatt, vol. 9, 1864. december 31, (lapszámozás nélkül)

Részletesen visszatérünk még ehhez a nyitott sebhez, ami a színházi körülményeinket illeti, és igénybe vesszük azokat az eszközöket, amelyek számunkra megfelelőnek tűnnek a rossz helyzet orvoslására, mivel úgy gondoljuk, hogy a közvéleménynek különös joga van a szavazáshoz, és talán ez biztosítja a tisztelt színházi bizottságnak a „megfelelő anyagot” a kérdés megvitatásához.

Nagy úr két előadásához négy kis színmű ismétlése csatlakozott, úgy, mint a “Der geheime Dieb” Homburg-tól, amely nagyon vonzó volt. Ebben az évadban új volt Förster egyfelvonásos komédiája, amely egy nem túl szerencsés és unalmas másolata Kotzebue’s Graf Klingsberg egyfelvonásosának. A szituáció túl komoly a komédia tréfáihoz, míg a gyenge cselekmény valószínűtlen befejezéssel ér véget. ... Teljes mértékben színpadunkhoz igazodva, gyors váltással került előadásra Langer zsánerképe, az “Ein Trötter”, és egy komédia, a “Erist night eifers üchtig” Elz-től.²⁹

[Laibach]

A múlt héten a színházban kissé felélénkültek a dolgok. Két estén, szerdán és csütörtökön, az erdélyi Nagy Jakob, az ún. pásztorfuvolával lépett fel, amelyet ő maga készített bodzafából. Nagy úr valóban virtuóz ezen a primitív eszközön - amit elért, aligha lehet felülmúlni. Ujjtechnikája, változatos hangindítása és a légzés módosítása által olyan hatásokat ért el, amelyre csak egy tökéletes hangszer lenne képes. Bár a pásztorfuvola hangjának lágysága nem veszi fel a versenyt a fuvolával, de hangja egyáltalán nem kellemetlen, és különösen a mély regiszterben a fuvolához igen hasonlatos. Valóban megdöbbentő az a készség és képesség, amellyel Nagy úr ezt a hálátlan hangszert kezeli; csak sokéves gyakorlás által érhető el ez, és éppen ez a kitartás érdemel különös elismerést. Nagy úr lelkes taps által többszöri meghajlásra lett felszólítva.³⁰

Marburg.

....

Alig fordult elő ehhez hasonló az otthonukban (Grác), mint amikor a pásztorfuvola virtuóza, Nagy úr két koncertet is adott, amelyek rendkívül kellemesek voltak, bár kevés anyagi haszonnal jártak.³¹

1866

Nagy hírnevet 1866-ban még jelentősebb lett. A *Pilsner Bote* (Pilsen-ban (Csehországban kiadott újság) két prágai újságot idéz, az egyik Nagy-ot Paganini-val hasonlítja össze, a másik pedig a mostanra elfelejtett Gusikov-hoz hasonlítja, aki Sklov-ból (ma Fehéroroszország) származó zsidó zenész volt, és aki nemzetközi turnékat tett Kelet- és Nyugat-Európában is, egyfajta fa cimbalmon játszva.* Hacsak a történet nem teljesen fiktív, szívelegítő egy anekdotát is találunk, amely szerint Nagy déli irányba, egészen Piacenza-ig is eljutott. Pilsen-ből Nagy Regensburg-ba ment, a legközelebbi nagyvárosba, 150km-re délnyugatra Bajorországban, és onnan München-be, még 125km-el tovább. Egy cikk a *Münchener Annoncenblatt*-ból tudomásom szerint az egyetlen forrás, amely felfedi Nagy Jakob születési helyét, amely „Spentő”, az akkori Abaúj vármegyében. Nem találtam ilyen nevű települést (nyilvánvalóan ferdített a német újság). Abaúj vármegye az Abaújvár község körüli terület a Hernád folyó partján (amely jelenleg Szlovákia és Magyarország határfolyója). Ami “Spentő”-t illeti elképzelhető, hogy nem más, mint Zemplén (ukránul: Zemno) község, 50km-re nyugatra, a mai Szlovákia területén. Mindez nem egyeztethető össze azokkal a forrásokkal, amelyek Nagy születési helyének Erdélyt adják meg. A forrás Nagy déli koncertkörútjának útvonalát is ismerteti - Zágráb, Fiume (ma Rijeka, Horvátország), Trieszt, Velence, Padova, Bologna, Milánó, Belgrád és Graz.

²⁹ Marburger Korrespondent Vol. 4 (1865. jan. 29), 52.old.

³⁰ Laibacher Zeitung (1865. feb. 4), 110.old.

³¹ Ach Herr Jegerle und Liederkrantz. Humoristische Wochenschrift, vol. 3, 1865. feb. 20, lapszámozás nélkül

* A fából és szalmából készült cimbalmon Doppler Károly is megtanult játszani mintegy másfél hónap alatt és fel is lépett vele 1839 április 28.án a budai színházban tartott hangversenyen, forrás: Fővárosi Lapok, 1881/05, 148-149.old. [a fordító megjegyzése]

Koncert.

Nagy Jakob, a neves pásztorfuvola-virtuóz, aki három, lelkes tapssal jutalmazott koncertet adott Prágában, a *Politik* hangszere „Paganini”-jének, a *Bohémia* pedig „Gusikov”-jának nevezte müncheni turnéján itt, Pilsenben is ad egy koncertet, így a zenét kedvelők megcsodálhatják egyedi és teljesen különleges virtuozitását, mesés játékát.³²

Nagy és a piacenza-i muzsikások

Zenei skicc

„Nagy” az egyik leggyakoribb név Magyarországon, olyan mint a a Müller, Schneider, Schuster, Schulze stb. nevek Németországban. Nagy azt jelenti, hogy „nagy”, és e kifejezése három szempontból is illik virtuózunkra; nagy, mint művész, nagy hazafiként, és emberként is nagy.

E felülmúlhatatlan virtuóz nagylelkű szellemével kapcsolatos oly sok megható jellemvonást tudnék mondani, de azt hiszem kellően tudom bizonyítani álláspontomat az itt következőkkel. Piacenza egyik legnépszerűbb vendéglőjében helyi lakosok és zenészek társasága gyűlt össze. A beszélgetés élénk volt és viták hevítettek, és valóban viharosak voltak. Senki nem figyelte a sarokban álló öregre, aki hegedűvel a kezében egy ismert dalt játszott egy gitáros lány kíséretével.

Már éjjel 11 felé járt az idő és az öregember, egy népes família családfője, még nem keresett annyi pénzt, hogy szegény sorsú családjának ételt vehessen a következő napra. Szemében könny csillogott, de senki nem vette észre. Egyszer csak egy nagy, impozáns férfi lépett a bajba jutott hegedűshöz, valamit a fülébe súgott, behangolta a gitárt és visszaadta a lánynak miközben neki is mondott valamit.

Egy idő után csodálatos hangok vonták magukra a figyelmet, amely, úgy tűnt egy fuvolából jön. Ernst Velenceni karneváljának kezdete volt az, amit az idegen pásztorfuvolán szólaltatott meg. Az egész társaság a hangok irányába fordult és a különleges emberre nézett, aki az előző nap adott nekik koncertet, meglepődést válva ki azzal, hogy a pásztorfuvolát Paganini-ként kezelte. Ő nem más, mint Nagy Jakob, aki a vendéglőben, a szegények helyére lépve, egy koncertet improvizált. A lány kísérte a neves művészt, aki mesés képességeinek minden oldalát bemutatta, és elbűvölte a vendégeket. Ha a Karnevál-dallam kifejező előadása már felkeltette a hallgatóság legnagyobb figyelmét, akkor mégannyira elvarázsolták őket a variációk, amelyeket azok mágikus és diadalmas mestere a pásztorfuvola oly meghökkenítő képességével öntött formában, hogy játék közben viharos tapsokkal többször megszakították művészetét.

Az öreg zenész könnybe lábadt szemmel állt, mintha kővé vált volna, és észre sem vette a kalapjába hulló érmék és papírpénzek sűrű esőjét. Időközben Nagy befejezte a Karnevált, és viharos “Viva!” kiáltásoktól kísérve elhagyta a vendéglőt, jó néhány hónapra megkönnyítve így bajba jutott család apjának kínzó aggodalmait.³³

Koncert

Holnap, december 7-én lesz Nagy Jakob úr második és egyben utolsó koncertje a színházban. A művész, többek között bemutat egy neves művet kettős hangokkal (unisonok és szextek).³⁴

Regensburg

December 10.

A neves pásztorfuvola-virtuóz, Nagy Jakob úr, akit a prágai újság az ő hangszerén Paganini-nak nevezett, München felé, úton a Párizsi Világkiállításra koncertet ad Regensburg-ban az ő apró hangszerén, és ezáltal lehetőséget kínál a helyi zenerajongók számára a zenei világ e tüneményének megismerésére. A *Wiener Fremdenblatt* Nagy mesteri játékáról beszélt: Nagy Jacob koncertjével rendkívüli hírnevét tovább emelte, és

³² “Der” Pilsner Bote: Wochenblatt für Unterhaltung, Belehrung und... vol. 10, 1866. november 29, lapszámozás nélkül

³³ “Der” Pilsner Bote: Wochenblatt für Unterhaltung, Belehrung... vol. 10, 1866. november 6, lapszámozás nélkül

³⁴ “Der” Pilsner Bote: Wochenblatt für Unterhaltung, Belehrung... vol. 10, 1866. november 6, lapszámozás nélkül

ha, Mozart legalább egy kevéssé ismerhette volna ezt a gyengéd, varázslatos hangot, amelyet e pásztorhangszer kínál, akkor a *Varázsfuvola* helyett *Varázspásztorfuvolát* írt volna.

Nagyon mesés az, amit Nagy úr a pásztorfuvolából előhív. Vakmerő ugrások, percekig tartó trillák, kromatikus skálák, a legszebb *legato*, *crescend*-k és *descrescend*-k, dupla hangok; röviden: Nagy úr a legnagyobb tisztasággal és pontossággal elbűvöl minket a pásztorfuvolájával.³⁵

1867

[München]

Nagy Jakob úr, a kivételes pásztorfuvolya virtuóz, aki lenyűgöző játékával a legnagyobb sikereket érte el Európa legnagyobb városaiban hamarosan Münchenben érkezik és koncertet ad. A *Wiener Fremdenblatt* 1864. október 15-i számában Nagy mesteri játékát e szavakkal méltatja: Nagy Jakob úr a tegnapi koncerten kivételes módon igazolta rendkívüli hírnevét, és ha Mozart egy kicsit hallhatta volna, hogy milyen páratlanul olvadó, varázslatos hangokat hívott elő a pásztorfuvolából, akkor a *Varázspásztorfuvolát* írt volna *Varázsfuvola* helyett.

Amit Nagy úr kivált a pásztorfuvolából az tényleg mesés. Merész ugrások, hosszú trillák, kromatikus skálák, a legszebb *legato*, *crescend*-k és *descrescend*-k, dupla hangok; stb – Nagy úr a legnagyobb tisztasággal és pontossággal elvarázsolt minket. A részvétel ritka nagy volt.³⁶

Ami Nagy úr magyar pásztorfuvola művészetét és műveit illeti, csak megemlíteném, hogy virtuozitása valóban elképesztő, de a hangszer, amit használ csupán egy egyszerű pásztorfuvola, vagy inkább pipa-féle, amely nem bír nagyobb jelentőséggel.³⁷

[München]

Nagy Jakob úr koncertelőadása pásztorfuvolán

A színművek előtt és között: 1. *Concert Cavatine* Fr. Doppler-től, előadja Nagy Jakob, 2. *Velencei Karnevál*, előadja Nagy Jakob, 3. *Fantasia on the Hungarian Volkslieder*: a) Repülő fecském ablakára - *Flieg Schwalbe an ihr Fenster*, b) Katicza Csárdás, szerezte és előadja Nagy Jakob. Minden darab szerzője a koncertművész és előadja bodzafából általa készített pásztorfuvolán.³⁸

München. A következő hétfőn a híres pásztorfuvolya virtuóz, Nagy Jakob, aki mostanában abban a megtiszteltetésben részesült, hogy játszott Ófelsége a Király előtt, egy sor koncertet ad *Aktientheater*-ben. Ez alkalomból egy nem éppen érdektelen közleményt adunk, amelyet a *Prag Politik*-ből reprodukálunk annak módjáról, ahogyan Nagy Jakob úr - aki *Spentő*-ban, Abaúj Vármegyében született - virtuozitását egyszerű hangszerén megszerezte. [itt a bebörtönzés története következik] Nagy a legnagyobb sikerrel koncertezett Dél-Ausztriában és Olaszországban. Agram³⁹, Fiume, Trieszt, Velence, Pádova, Bologna, Milánó, Belgrád, Grác, Pest, és Bécs lakóinak lehetőségük volt megcsodálni ezt a különleges virtuózt, és remélhetőleg a zene müncheni szerelmesei is élvezni fogják játékát. Köszönjük az *Aktientheater* mindannyiunk örömért való átgondolt irányítását.⁴⁰

[Leipzig]

³⁵ Neues bayerisches Volksblatt, 1866. decmeber 21, 1359.old. A forrás a fenti piacenza-i anekdotát is újra közli

³⁶ Neuer bayerischer Kurier für Stadt und Land, vol. 4, 1867. január 3, 1/6, 10.old.

³⁷ Neue Berliner Musikzeitung, Volume 21, 1867. január 9, 14.old.

³⁸ Münchener Actien-Volks-Theater, 1867. február 20. Bár a cikk azt mondja minden darab az előadó műve, a *Velencei Karnevál*, Nagy Jakob kedvenc darabja nyilvánvalóan H.W. Ernst műve.

³⁹ Zágráb német neve.

⁴⁰ Ingolstädter Tagblatt, vol. 8, Feb. 19, 1867. fe. 19, (idézve a *Munchener Annoncenblatt*-ból, 1867. feb 16, lapszámozás nélkül) 165-166.old.

Leipzig.

....

A pásztorfuvola virtuóz, Jacob Nagy koncertje:

Polonaise Chopin-től, Op 22 (Hertz úr)

Concert Cavatine Fr .Doppler-től (Nagy úr)

Morceau brillant Vieuxtemps-től (Dekner kisasszony)

Jelenet és ária a *Das Nachtlager von Granada*-ból (Moses úr)

Magyar népdal és *Variationen über Csardase* (Nagy úr)

Fantaisie Hongroise Kohne-től (Dekner kisasszony)

Az arcod Schumann-tól (Moses úr)

Carneval von Venedig (Mr. J Nagy)⁴¹

1868

Az 1868-as és 1869-es években Nagy új úticélok felé vette az irány – Stockholm, Berlin, és Párizs. 1869-es megérkezése előtt már 1868-ban tudósított Berliini hírnevéről a párizsi sajtó.

[Stokholm]

A pásztorfuvola magyar virtuóza, Nagy Jakab mostanában a svéd királyi udvarban játszott.⁴²

[Berlin]

Berlinben, a salmej virtuóza, Nagy Jakab úr, minden este nagy sikert aratott a *Theater Walner*-ben; többéves tanulmányok után sohasem hallott hanghantásokat hívott elő szerény hangszeréből. O Tityrus! O Melibea! Rejoice!⁴³

A berlini *Wallner Theater*-ben a Nagy Jakab három hangszeren játszott a felvonások szüneteiben. Az első a Hunyadi ostor volt, de nem a szokásos módon használta, mint egy börtönőr, hanem annak fogóját *fife*-nak alakítva. A kísérlet természetesen érdekes volt, de nem kapott tapsot kevésbé vonzó volta miatt. Sokkal jobb volt az előadása az eufóniumon, amely egy szelepes hangszer erőteljes, mély hanggal, és amelyet a virtuóz gyönyörű hangon, nagy jártassággal szólaltatott meg. A *Velencei Karnevál*-ja, amelyet egy maga által készített pásztorsalmejen adott elő nagy virtuozitással, kitűnő hangon nagy tapsot kapott. A hatást tovább fokozta magyar ruhája és politikai bebörtönzésének története, amelynek során virtuózzá vált. Paganini ugyan ezt tette volna, ha rabtársai elvették volna hegedűje húrjait, míg csak a G húr maradt. Ahogy az ő híres hegedűversenyében van.⁴⁴

1869

[Párizs]

Végül egy különlegesség, amiről még Párizs nem hallott: egy magyar polgár, Nagy Jakab, aki tíz éves börtönbüntetése alatt, melyet politikai fogolyként töltött Kolozsváron, megtanulta a Hunyadi [ostor] és a salmej kezelését. A salmej egy bizonyos cső, amit megszólaltat, de az ostort a nyelén fújja... Ez a magyar tényleg különleges.⁴⁵

⁴¹ Neue Berliner Musikzeitung, Volume 21 1867. ápr. 21, 119.old.

⁴² Ungarischer Lloyd: Abendblatt, 1868. május 2, (lapszámolás nélkül)

⁴³ L'Avant -Scene, 1868. július 12. (lapszámolás nélkül); ugyan ez a szöveg a La Petite Press-ben, 1868. június 25 (lapszámolás nélkül).

⁴⁴ Grazer Volksblatt, vol. 1, 1868. június 27. (lapszámolás nélkül)

⁴⁵ Figaro, 1869. január 31, 1869, 3.old.

Egy hihetetlen virtuóz — Körülbelül húsz évvel ezelőtt egy bátor magyar harcot folytatott az osztrákok ellen az 1848-1849-es forradalom alatt. Lovassági tiszt volt. A világosi fegyverletétel után Kolozsvárra, a várbörtönbe került, és kilenc évig maradt ott, 1858-ig. Mit lehet tenni egy ilyen helyen kilenc éven át? A fogoly a zenének szentelte magát. [...]

Egy kis sípoló fadarab által, melynek a hangszerkészítők még nem adtak nevet olyan tökéletes dallamokra és díszített variációkra képes, amely elbódítja a Bois de Boulogne és a Salle Ventadour madarait is. Csodálatos látni őt, lenyűgöző katonai öltözékében, és hallani cigarettatartónak tűnő hangszeréből kilépő magyar és orosz, imádnivaló, népszerű dallamokat! A neve Nagy Jakab. Ma este a *Salle Erard*-ben, egy gyönyörű koncerten játszott, amelyet M. A d'Argenton zongorista, zeneszerző adott. Holnap ünnepelhetjük Nagy Jakab nevét.⁴⁶

NAGY JAKAB, a „tilinkos“, ki most Párisban van, f. hó 10-én Metternich hercegnél játszott csikós ruházatban, a mindkét hangszerének, tilinkónak és Hunyady-cstornak, nagy elismerést szerzett a főrangú vendégek közt.⁴⁷

[Ukrajna]

Nagy Jakab koncerteket ad Felső-Magyarországon. Jelenleg Ungváron van [jelenleg Uzhhorod, Ukrajna].⁴⁸

1870

Nagy Jakab bizonyára az 1860-as években volt hírnevének csúcán; a sajtóbeszámolók kevesebb nyomot mutatnak 1870 kezdetétől, amikor valószínűleg tevékenységét kizárólag Magyarországra korlátozta. Az utolsó külföldi sajtóreferencia beszámol utazásáról Hannoverbe és Lipcsébe 1874 elején. A legutolsó általam talált beszámoló Nagy temesvári koncertjét említi 1883-as dátummal, ami azt jelenti, hogy ez a nemzetközileg ünnepeelt, népi hangszeres virtuóz csaknem huszonöt évre tudta meghosszabbítani karrierjét. Nyilvánvalóan emléke élénken élt a 19. században és ezért emlékezett meg róla a 1897-ben megjelent magyar enciklopédia is.

[Debrecen]

Nagy Jakab, a tilinkó művésze múlt héten megérkezett Debrecen, és koncerteket fog adni.⁴⁹

1872

[Kolozsvár]

Kolozsvár, Július 20. Ez eszembe juttatja azt az estét, amelyen Nagy Jakab, a tilinkó művésze nagyszámú közönség előtt mutatta meg egyszerű hangszere hangját a *Stadler-Garden*-ben.⁵⁰

1874

A modern Orpheus.

---

⁴⁶ La Liberté, 1869. február 18, (lapszámolás nélkül)

⁴⁷ Budapesti közlöny, 1869. április 24, 1869. 1215.old.

⁴⁸ Budapesti közlöny, 1869. november 16, 3925.old.

⁴⁹ Budapesti közlöny, 1870. január 18.

⁵⁰ Erdely. Szepirodalmi heti közlöny, 341. old. Vélhetően vendéglő, vagy sörkert a városban. Kolozsvár [németül Klausenburg, ma Cluj-Napoca, Románia]

A *“Hann. Cour”* beszámolója: egy különleges virtuózt köszönthettünk falaink között. Ő Nagy Jakob, a modern Orfeusz, aki, egy teljesen valószínűtlen, fa pásztor-fuvolán játszik, és képes a legszebb és legbűvölőbb dallamok lejátszására. Nem érdektelen megismerni a stílust és módot Nagy Jakob egyszerű, saját kezűleg készült hangszerén. Az 1848/1849-es évek eseményei és magyarországi helyzet, amelyben ő, mint huszártiszt részt vett, és a világozi kapituláció⁵¹ után börtönbe jutatta Klausenburg⁵² várában. Nagy Jakob úr, aki muzikális és tehetséges volt már gyerekkora óta, arra a gondolatra jutott, hogy idejét pásztorfuvola készítésével tölti ki, mint amelyet a magyar pásztorok használnak. A börtönvezető szívessége által bodzafához és késhez jutott, és így Nagy Jakob úr 116 darabot készített, amelyből végül egy lett tökéletes, amelyen nyolc év és kilenc hónapos börtönbüntetése után koncertezni kezdett, és a legnagyobb sikereket érte el Európa vezető színpadain.⁵³

Lipcse.

A *Dresden Press* a következő híradást adja a híres pásztorfuvola virtuóz művészi eredményeiről, aki a Húsvéti szezon alatt itt koncertezik:

“Drezdából. A *Residence Theater*-ben Nagy Jakob úr, a magyar pásztorfuvola virtuóz első koncertjét telt ház előtt adta. [...] Bár hangszerén csak hat lyuk van, Nagy Jakob azonban a legnagyobb futamokat és trillaláncokat hajtotta végre lenyűgöző bravúrral és mesteri tudással [...] Az előadó saját kompozíciói mellett C.M. von Weber Variációit és Ernst *Velencei Karnevál*-ját is előadta, de ezt az utolsó darabot nem zongora kísértc, ahogy bejelentették, hanem zenekar és nagyon jól sikerült.

The *“Schlesische Press”* beszámolója Breslau-ból: A magyar salmej virtuóz, Nagy Jakob úr teljes mértékben rászolgált hírnevére, ami megelőzte Városi Színház-beli előadását. A nagyszerű virtuozitás, amivel börtönben feltalált egyszerű hangszerén a legnehezebb variációkat előadta a legélénkebb csodálatot keltette, és többszöri, viharos tapsot szerzett neki.⁵⁴

1883

A Gyárudvarban és az Arany Szarvasban lépett ismét a temesvári közönség elé Nagy Jakob tilinkó-művész, aki magyar és román dallamokat szólaltatott meg hangszerén 1883-ban.⁵⁵

1897

Mint tilinkó-virtuóz legnagyobb szerepet játszott a 60-as években Nagy Jakob, aki az egész országot beutazta és igen ünnepelt T.-művész hírére emelkedett.⁵⁶

---

⁵¹ Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc befejező mozzanata, amikor Görgei tábornok 1849. augusztus 13-án Világosnál leteszi a fegyvert az orosz csapatok előtt.

⁵² Napjainkban Cluj, Romania

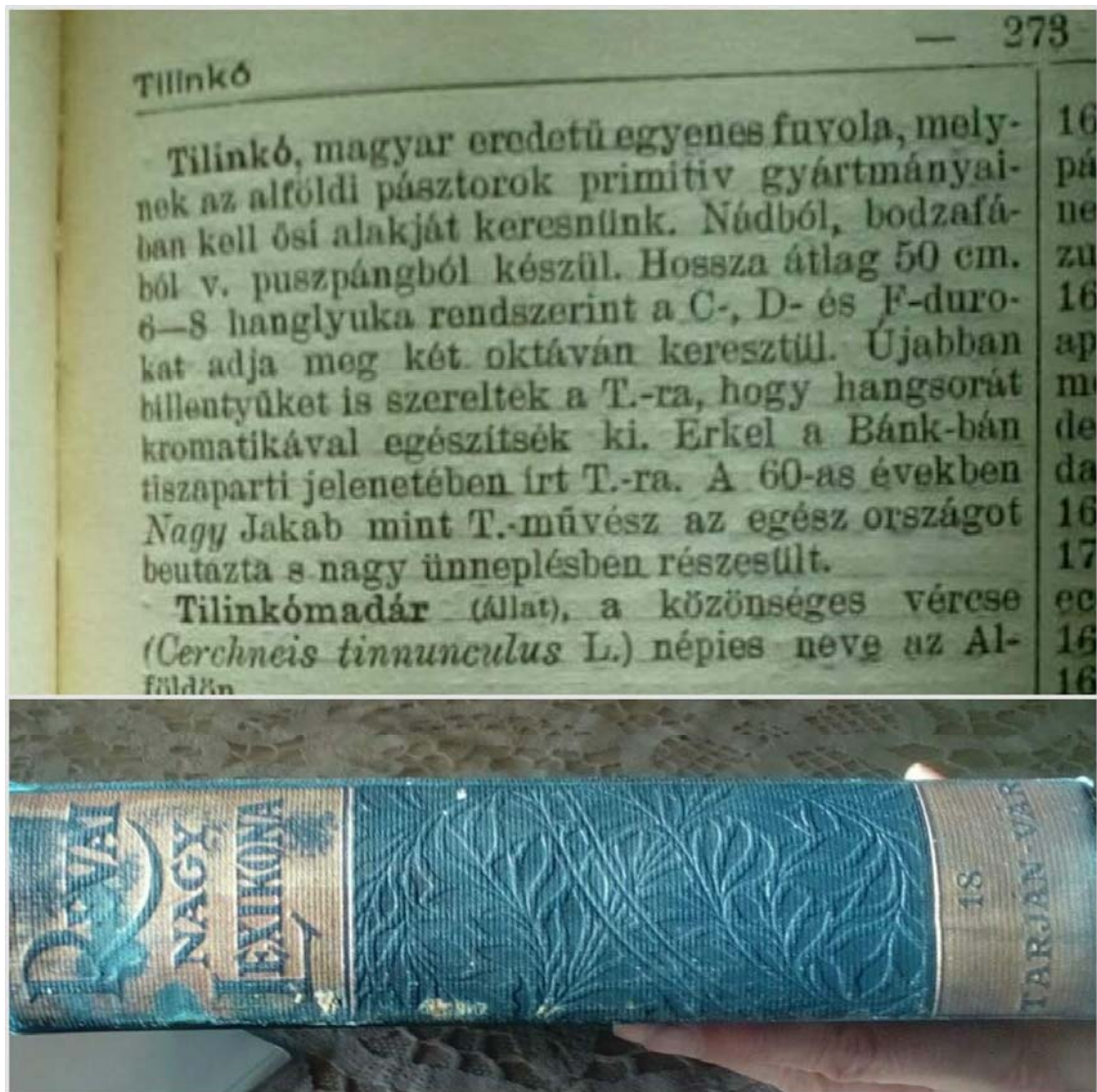
⁵³ *Regensburger Morgenblatt*, vol. 28, 1874. január 15, 39.old. (a *Regensburger Conversations-Blatt* is közölte 1874, január 8-án, (lapszámozás nélkül);

⁵⁴ *Deutsche Allgemeine Theater-Chronik* March, 1874, március 19, 113-114.old.

⁵⁵ <http://hetiuj szo.ro/szekernyes-janos-temesvar-kovei-558/>. Ellenőrizve 2019. június 25.

⁵⁶ *A Pallas nagy lexikona: az összes ismeretek enciklopédiája, Volume 16, 187*.old. (1897)

Függelék

Nagy Jakab a "Tilinkó" címszó alatt, a Révai Nagy Lexikon 18. kötetében

Violino Principale.

Violino Principale.

Kottarészlet: Heinrich Wilhelm Ernst - *Le carnaval de Venise*, Op.18

⊙ Die einfache Flöte, wie sie bei den Hirten am Lande in skythischer Anwendung sich befindet, in ihrem primitiven Zustande, ohne Klappen, oder sonstige mechanische Behelfe, soll demnächst als Konzertinstrument verwendet werden. Es ist nämlich ein Herr Nagy aus Siebenbürgen hier anwesend, der es auf dieser einfachen Flöte zu einer Virtuosität brachte, die ihn veranlaßt, sich nächstens in einem Konzerte hören zu lassen.

Das „Wiener N. Bl.“ vom Freitag. schreibt: Es mehrten

A 3. lábjegyzet forrása: *Pesth-Ofner Localblatt und Landbote*, Volume 10, 1859. március 27.

Theater an der Wien.

Concert des ersten Virtuosen auf der Zauber-Hirtenflöte, **Nagy Jakáb**. Zum Anfang der Vorstellung: „Fliege Schwalbe auf ihr Fenster“, ungarische Fantasie u. „Räthchen-Gardas“, komponirt u. vorgetragen von **Nagy Jakáb**. Nach der Operette: Adagio und Variationen über das Thema „Wie ich bin verwichen“, für die romänische Hirten-Flöte komponirt und mit Klavierbegleitung vorgetragen von **Nagy Jakáb**. Nach dem letzten Stücke: „Carneval von Venedig“ von H. W. Ernst, für die ungarische Hirten-Flöte (Tilinkó), vorgetragen mit Quintett-Begleitung von **Nagy Jakáb**.

A 15. lábjegyzet egyike azoknak, amely a tilinkót is említi: *Fremden-Blatt*, Vol. 15, 1861. november 16; *Fremden-Blatt*, Vol. 15, 1861. november 17.

... * * Herr Jakob Nagy, welcher im ungarischen Theater zu Pest Concerte gab, wird in Hermannstadt ebenfalls ein Concert veranstalten. Das Instrument, dessen sich Herr Nagy bedient und welchem er mit Virtuosität die schwierigsten Passagen und einschmeichelndsten Töne zu entlocken weiß, ist eine gewöhnliche Hirtenflöte, wie sie die rumänischen Landleute häufig zu Markt bringen, um sie für einige Kreuzer feilzubieten.

* * Zu dem am 18. Februar unter Leitung des Ge-

A 9. látjegyzet eredetije: *Wiener Theater-Zeitung*, vol. 54, 1860. február 21.

Theater an der Wien.

Concert des ersten Virtuosen auf der Zauber-Hirtenflöte, **Nagy Jakáb**. Zum Anfang der Vorstellung: „Fliege Schwalbe auf ihr Fenster“, ungarische Fantasie u. „Räthchen-Gzardas“, komponirt u. vorgetragen von **Nagy Jakáb**. Nach der Operette: Adagio und Variationen über das Thema „Wie ich bin verwichen“, für die rumänische Hirten-Flöte komponirt und mit Klavierbegleitung vorgetragen von **Nagy Jakáb**. Nach dem letzten Stücke: „Carneval von Venedig“ von H. W. Ernst, für die ungarische Hirten-Flöte (Tilinkó), vorgetragen mit Quintett-Begleitung von **Nagy Jakáb**.

Morgens zwei Uhr.

A 15. látjegyzet eredetije a Bécsben debütáló Nagy Jakab repertoárjáról: *Fremden-Blatt*, 1861. november 16.